

ZNAČENJEM SPOLJA
OPISOM IZNUTRA

poezija simona simonovića

Da li se mi to igrasmo, i čega,
Ili se izgubismo
U zajedničkom dalekom vrtlogu
Gde smo tražili novi neki jezik:
Niko to ne zna, nas drugi sad traže

Borislav Radović

Pesnik koji u ovoj zbirci ima više pesama, nego godina, koliko da je to dovoljno za zbirku, a premalo za životno iskustvo — potvrdiće svojim činom stvaranja da je viši misao poezije van praktičnog toka stvari, da je pragma samo negativna odrednica pesme, da je pesnikov put autonoman u remboovskom smislu, uz uslov da se bude veran sebi. Stvarnost za pesmu postoji ako je sublimisana. Proces sublimacije poveren je jeziku. Preko jezika i značenja pesnik ostvaruje »simboličku transformaciju« (S. Langer) stvarnosti, po metodu redukcije i intencionalnosti, notirajući ono što je najbitnije za naše duhovno prisustvo u svetu: ne objekte, niti našu subjektivnost, već *suštine i relacije*, onu korespondentnost između subjekta i objekta, duha i materije. Pesma više nije slikanje stvarnosti, već traganje za takvim značenjem reči koje bi simbolički zasnovalo re-

lacije između pesnika i stvarnosti, isključujući i jedno i drugo. Pesma mora biti izraz intencionalnosti. Njeno oruđe je simbol. U biću pesme simbol ima ulogu glave. Simbolizirati znači uključiti se u misaoni odnos prema svetu, to znači redukovati stvarnost do neprepoznavanja, u ime takvog značenja koje bi tu stvarnost bogatilo višim, izuzetnijim, mnogostrukijim smislom.

Za pesmu nije bitan predmet već ideja predmeta u nama, mi u tom predmetu; u stvari, refleks ljudske egzistencije na ideju predmeta u nama. Prema tome, pesma se isključivo događa u unutrašnjosti zbivanja, čulnost joj nudi samo rečnik. Imaginaciju ne čini zbir predmeta, veze među predmetima, logičke celine smisla i slika odražene u našoj svesti, prevedene na jezik, na iskaz, već suština predmetnosti. U *Priboju* Simon Simonović nema nikakve potrebe za predmetnošću, niti bilo kakvim lociranjem u realitetu.

Priboj je vetrometina egzistencije, jedna od bezbrojno mogućih kategorija »metafizičke imaginacije« (G. Bašlar), to je onaj vrh sa kojeg polako »teškim korakom« silazi Sizif u podnožje brda, da bi ponovo krenuo na izvršenje osude. Sizif je nosilac teomahije. Pesnik je Sizif. Ideal teomahije ideal je svakog onog ko započinje životnu avanturu varanjem božanstava, kao pesnik *Priboja*. Najbolji način za to je, danas, pesma. Simonović se, poznato je, interesuje za problem utopijskog. Zašto? Poezija je, u svojoj primerenosti metafizičici, vrsta utopije, negacija postojećeg, afirmacija negacije, konstrukcija nikad ostvarene mogućnosti, večita otvorenost i prozirnost prema apsolutu (ali nikada apsolut), ideja humaniteta kao prkos. Stvarajući svoju pesničku utopiju, u gustoj smoli smisla, znajući da je krajnji cilj u njoj uvek nedosegnut, neznan, nedefinisan, da je to samo čista mogućnost, Simonović zna da je, zapravo, baš u tome budućnost poezije.

Poezija, u naporu da onemogući konvenciju, shematičnost jezika koja se tako opasno nameće, da rečima da njihovu primordijalnu svežinu (reč »priboj«), da ih veže u neočekivane simboličke spojeve, ne postaje u svojim odnosima, opisima, geslima proces objašnjenja sveta, prilog racionalnom duhu, već bogaćenje tog sveta, njegovog kompletiranja višestrukošću značenja. Ne želeći da saopštava empiriju emotivne vrste, poezija počinje da se bavi ambicijama velikih filozofskih konstrukcija tražeći takav izraz koji bi bio u svemu, sve sadržavajući u sebi, koji bi bio ključ novog vide-nja sveta. Reklo bi se, ipak, po zatvorenosti poetskih sistema, po njihovim namerama, da je poezija — imajući šire polje dejstva, izraza i mogućnosti od filozofije — stvaralački bogatija, iako, ipak, bez kontemplacije nemoćna.

Poezija je već davno prestala da se vrednuje komunikativnošću, ali se, takođe, nikad neće vrednovati ni hermetičnošću. U svojoj potrebi da iskaže delatnu misaonost, misaonu delatnost u imanentnoj simboličkoj preciznosti imaginativne mase, kroz redukciju izraza, svesno se zatvarajući u sebe, poezija je došla do one ivice provalje kada se veza sa smislom, u ime naročitih ambicija, kida i pesma postaje neartikulisana žudnja koja je htela da ponese teret jedne strasti i objavljenja, nesposobna možda za toliku težinu. Ali, poeziji se neartikulisanost ne može oprostiti. Pesma je svojevrstna misao o biću. Uništavajući biće, ona uništava i sebe kao biće, pošto se ostvaruje u ontološkom smislu kao poseban svet u svetu, kao svet koji je deo jednog interegralnog sveta.

Semantičko-simboliistička škola novije srpske poezije, kojoj Simonović pripada, već je sagradila takve pesničke sisteme koji zaslužuju napor dešifrovanja, jer se dokazuju svojim živim prisustvom u sadašnjosti. U pesničkom traganju oni su nadrealiste, pomalo infantilne u svom naporu da beleže nesvesno olovkom leksičkog haosa, ostavili daleko iza sebe. Međutim, nadrealisti su, ipak, jedno iskustvo. Logika istra-

živanja je, ovde, išla suprotnim smerom. Nadrealisti su pokazali neslućena značenjska blaga reči, slobodu kombinacija. Sada to treba iskoristiti ne radi razaranja leksike, predmeta i ideja, već radi njihovog osvetljenja iznutra. Još jedna dimenzija imaginacije koja vodi apsolutnom isključenju spoljašnjeg, površinskog, deskriptivnog. Sve što se dešava, u nama se dešava. Takođe se i naša misao dešava u onome što je predmet naše misli. Jedinica izraza, pri tome, morao bi biti simbol. Ali, kazujući suštine i relacije simbolom — poezijom sada dominira apstraktna leksika, ili, bolje: razlaganje predmetne leksike u službi simboličkih spojeva do neraspoznavanja, do gubljenja prvobitnih funkcija, ali tako da ostaje, prividno, hipostazirana čaura simbola.

U prvom ciklusu namera da se sazna po reklo, izvorište, ometyena je neumitnim krajem. Neko nepoznat, ispolin, ometya zrenje, našu težnju za identitetom. Taj, neko, van i iznad smrti (*»Dublji si nam od smrti«*), Vrhovni Imperativ, Mojra, Magnus Pater Deorum, Bog Nužnosti — naslućuje se u strahu. Ali, naslut njegove moći pruža mogućnost identiteta s njim. To je identitet sa nužnošću koja se dešava u nama, prevashodno, ostvarujući se preko saznanja smrti.

U očekivanju »okršaja« subjekt pesme će ispitivati udeo poezije u činu nužnosti, beznadežnost učešća poezije, bitnu nesaglasnost njenog bića sa smislom egzistencije. U odnosu na »iščezavanje« reči su inferiorne, saznanje smisla takođe kad »poslednji razlog nije više tvoj.«

Utvrđujući omeđenost jave (*»obdanice«*), njenu statičnost, merljivu preciznost, omeđenu konkretnost, definitivnu sagledljivost bez ostatka, subjekt pesme će »bratu po nesanic« ukazati na mogućnost bekstva u suprotne predele. Bunilo, znak »graničnih snova« »granično i nasušno« pruža izgled da novi Sizif sna, Sizif smisla, Sizif otpora, Sizif sudbine »preuzme svoj kamen« nazirajući spasenje.

Insistirajući na aktivitetu, kao smislu postojanja, Simonović ga gradi anticipirajući ga i strukturuom pesme, ostvarujući punu saglasnost između sintaksičke, leksičke i ritamske strane stiha i njegove misaone tenzije. Nema u *Priboju* statičnih glagola. Kretanje i gibanje svuda se beleži najdinamičnijim rečima našeg vokabulara. U ovom smislu Simonović nije kamerni pesnik, ako se pod ovim ne podrazumeva hermetičan pesnik. U njemu se sudaraju svetovi, ruše neka unutrašnja zdanja, niču fatalne dileme. Ali, sve to sagoreva u pokretu, na putovanju. Simonović je pesnik putovanja, kao Miodrag Pavlović u *Hododaru*. Mogućnost putovanja u saznavanju izvora, u prevazilaženju postojećeg, u prevaziženju ograničenja, u konstituisanju svoje bitnosti, svoga ozarenja (možda kroz san, kroz bunilo, kroz drogu, na putovanju, traganju, odlasku?) I evo suštinskog pitanja:

I šta činiti da spasonosna svetlost
Prodre kroz naša lica?

Svoje spasenje, cilj svoga bekstva Simonović će ostvarivati u traganju za uzglavljem. Jedna od pesničkih najkompletnijih strofa zbirke glasi:

Gle, dubina tvari kreće u poteru
Za nama. Bljesak se naglo
Uspravlja, hladnoća stiže.
Tu tražimo put do uzglavlja.

Ove pesme ištu toplotu, san, ljubav. One se događaju, zbivaju na ivici jave i bunila, odlaska i povratka, nade i bezverja, vere i skepse. Ištu oblik i viziju, žude stvaranje, a pred njima se rasteća realitet, ištu utočiste, a projektuju nemir po programu, tragajući za svojom bitnošću kroz bunilo i bunt. Simonović, kao zagovornik remboovske sudbine, sanja odlazak, bekstvo, peva boravak u paklu, peva prisustvo, sopstveno zbivanje, sopstveno nestajanje u kre-

aciji, otpor smrti, strah od nje, ali i nemirne sa statičnošću nirvane.

Pesnik ne verifikuje iskustvo u svojoj pesmi, ne određuje mesto predmeta u svojoj osećajnosti, po prostoru i vremenu ne pipa samo svojim čulima. Svesno redukujući, on je graditelj simbola. Zato je ovu poeziju (kao i uopšte svaku, ukoliko je poezija) nemoguće eksplicirati pesnikovom biografijom. Izrazit primer je pesma *Rame na koje hoću da se naslonim* (koja već ima svoje mesto u antologiji Z. Gluščevića o pesmama inspirisanim freskama) koja sveđoći rasturanje i brisanje intime do nerazpoznavanja projektujući pojedinačno u opšte, aktuelno u bezvremeno, individualnu nesigurnost i osamu u združeno nestajanje, sadašnju večnost pojedinačnog i trenutak istoričnosti nacionalnog. Melanholična, nostalgijna (i osećanje smrti je vid nostalgije) ova pesma posvećena je iščezavanju sigurnosti, oslonca, ljubavi, mogućnosti voljenja. Demijurg sudbine iznad nas je, iznad smrti, iznad pojedinačne i opšte sudbine ma koliko se one prožimale. U ovom smislu u duhu Popine metaforike, izvanrednom poentom koja kao eho iznosi tugu prolaženja, nenadenosti, nesmisla, ispevana je i pesma *Starost*.

U ciklusu *Prostranstvo se ukorenjuje* nalazimo se u krugu omeđene sudbine, u stavu pribijenosti, na vetrometini, u vrtlogu pometnje. Ciklus i započinje pesmom o otporu protiv haosa aktom stvaranja, izricanja, ovde neuspelima. Dleto je u Simonovićevoj lirici, kao i kod Radovića, simbol kreativnog čina, ali se, ipak, kaos, neizgovorenost vraćaju sebi:

*Dleto traži mesto za opis treska.
Priča se vraća u kamen.
Greben raste, ideja iščezava.
Vreme okomito silazi u temelje
Sećanja.*

Drugi ciklus naslućuje treći, dajući mu intonaciju i kvantitet deklarativnosti (u prvom licu množine), ali bitno se razlikujući od buntarske neposrednosti potonjeg svojom opštošću, nespokojstvom, neprihvatanjem, dokazivanjem negacije, određivanjem kolektivnih koordinata unutar jednog poprišta, ali i jasnim ukazivanjem na granična rešenja, na bekstvo, bunilo, potrebu za snovima, bratstvom (čitaj: apostrofirano, ostvaren humanitet), sebestvaranjem u kreaciji, u nadi.

Simonović je pesnik koji se distancira od tradicije shvaćene kao odveć precizan smisao, kao dogma, kao pravolinijsko rešenje, kao nepokretnost i retrogradnost koja

isključuje avanturu kretanja, putovanja, opasnosti, suprotstavljenosti, glorifikovanja akcije u surovosti jave, u iskušenju puteva. Jer sada (u pesmi *Sporni put*) putovanje nije lagodno viđenje, plavljenje po površini stvari i predela. Putovanje je prohod sa rizikom definitivnog gubljenja. Putovanje nije epistemološki entuzijazam /raz/otkrivanja, već ontologija egzistencijalističke razdvojenosti, samotnosti, pojedinačnosti, pustoline, nestajanja. U *Stranputici* o budnosti se govori kao o početku kraja svojevrstnoj dezorganizaciji plemenitosti akcije, depersonalizacije, čak: defetizma. San je, ipak, nada i potreba: »A živeti bez sna nije se moglo« — kaže se ovde.

Simonović, određujući svoj priboj kao stanicu prema beskraju, svestan da svako putovanje uključuje rizik nedolaska, jeste pesnik poetske metode epimetejski organizovane. Sa svešću o vrednosti pojedinačne ljudske akcije humanitarnog i humanističkog smera, individualista od one bolje, entuzijastičke kreativne vrste, ovaj pesnik je antidoematič, vruće, južnjačke krvi, možda melanholik naročito ničeanskog tina kod koga je uzročnik sete misao, ne emocija.

Jezik kod Simonovića igra presudnu ulogu Hamleta gradeći se ironičnom mišlju, nestajući u svojoj svesti kroz tragediju, dolazeći do sebe, do svoje prirode kroz muke otkrivanja, spoznaujući čin dejstvenosti tek u činu destrukcije. Patnja poezije — to je nemogućnost reći da sve iskažu, a da ne unište sebe. Međutim, ipak je jezik snaga pesme, nien spiritus movens, niena suština, izvorište i krajnja svrha. Simonović je, očito je, pesnik, svestan ove činjenice. Poezija je leksička kombinatorika. Cilj je novo semantičko polje. Smisao pesme je tu. U značenju je misaonost. Misaonost pesme se ne postiže samo eksplicitnošću racionalnog, nego prodorom u metafizičke dubine preko čulnog. Tu je presantna prednost poezije u odnosu na filozofiju. Jezik je, inače, za pesnika veća enigma nego li, na primer, metafizika prostora. Kad ovo kažemo imamo na umu Helderlinove reči:

*Razumeo sam tišinu Etera
Ljudske reči ne razumeh nikad.*

U našoj poeziji već se definitivno izvršilo razaranje deskripcije. Pojavne stvari nisu ono što izgledaju: one se iracionalizuju. Raziašnjenje pluska (u pesmi *Da razjasnimo ovaj plusak treba*) pretvara se u metafiziku otkrovenja, na ivici svesti: reč je o transcendentiji pluska, ne o plusku. Naime treba otkriti smisao stvari, imenovati ga, semantički ga determinisati, simbolički transformirati. U ovoj pesmi pesnik uspešno iskazuje dve intencije: način građenja pesme i odnos prema predmetnosti. Pesma je posvećena objašnjenju biti imacionacije i može se uzeti kao prilog formulisanju jedne poetike.

Treći, poslednji ciklus *Dleto gubi pravac* prirodno se nastavlja na prva dva. Od metafizičkih traganja na granicama jave i bunila, preko zatvorenog kruga u kome se našlo trajanje, u haosu nesporazuma, pometnje, negacije stvaralaštva, rezignacije i straha, usamljeničkog iskorenjivanja, kosmičke oluje nad glavama, svakoiakog ograničenja, besmisla i prenapregnutog, besanog istraivanja u smeni dobra i zla, dnevi i noći, do poezije odgovornosti, združene akcije, svesti o značaju čina, o težini tere ta koji nameće »besputno nasleđe« u ciklusu koji je paradigma aktivističke poezije. Odsjaj ognjeva u koje smo se zaljublivali, ovi stihovi puni nemira, pokreta, govoreći o učešću, prisustvu, odgovornosti, tekući iz tradicije, a ipak tako strahovito sami i suprotstavljeni baš tom »besputnom nasleđu«, vešti negaciji i destrukciji, stavljaju nas, prirodno, pred dilemu:

*Krećemo li to u Novo rasulo
u novo hodočašće?*

Ili, možda, dileme nikad nije ni bilo: rasulo je uslov hodočašća. Za generaciju kojoj Simonović pripada, koja diše dahom bunta, to je očekivano iskustvenje. Ali, ipak, to je generacija koja ume da se kazuje u strogosti pogodbe (*Pogodba nam je stroga*), kojoj je »*mudrost bliska snu*«, da se bez ostatka preda iskazu; to je generacija koja je sebe ispisala na zidovima afirmirajućih aktivitet nesaniće, averziju prema konvencijama, ustajalosti, nepokretnosti, institucionalnosti, čvrsto uverenje da će svitanje biti njihovo, jer ga dočekuju febrilni, što znači da ga imaju u sebi. Obavezujući sebe strogošću zahteva, uspona, rodoslovnih veza, opasnosti, potrebe za »*neimarskom naravi*«, zbivanjem, događanjem, ovo usmerenje nije bez skepticizma nedefinisano kretanja. Kretanje koje je samo negacija, ipak ostaje bez smera i budućnosti. Ali, pesnik koji je uzeo na sebe da bude glasnik onih kojima je »*Mudrost bliska snu*« smatra da je činjenica kretanja dovoljna sama za sebe:

*Pogrbljeni izranjamo ne znajući kud,
I napredak s nama.
Povratka nema i to je ono što se htelo.*

Ove pesme su istorija i rezime objave koja će, u gradaciji, zavisno od svog intenziteta recipročno smanjivati trajanje prisustva. U poetskoj skici za sudbinu jednog bunta (*Besno vikači iz dubodolina*) buntari su reducirani do bljeska htenja:

*I besno goniči krikova
Naramak litica
Suva munja na uranku.*

Za Simonovića život je eksplozija: živeti u usijanju, u bljesku, da bi, neposredno posle toga, bio raznesen, ali sa toliko mnogo smisla u sebi, tuge, svesti o svetu, o svome mestu u njemu u procesu traganja, i najposle, sa ogromno mnogo žudnje za novom eksplozijom.

Pesnik koji je obećan budućnosti, Simonović znači poetskim tokom kome pripada kraj i početak jednog puta. Evo zašto to kažemo: Od Jakšičeve pesme *Veče* do Simonovićeve *Dan, onaj koji krvari*, jedne od najboljih u knjizi, koliko je dug put pesme da se realitet reducira do gubljenja, ali da se zadrži njegov čulni privid da bi se omogućilo oformljenje simbola koji će identifikovati uspon i pad, koji će značenju poraza dati dublji, metafizički smisao. Zalazak sunca je i u jednoj i u drugoj pesmi, ali kapacitet simbola nije isti, nije ista sveobuhvatnost, mnogoznačnost simbola. Simonović će, gradeći pesmu, usvojiti poruku pesnika *Maine, Bratstva po nesanicu, Opisi, gesla*, kome, inače, duguje putokaz: »*Nazivam te jezgrom da bih te sasvim shvatio u tvojoj tačnoj nagoti: ZNACENJEM SPOLJA, OPISOM IZNUTRA*«.

Ali, na kraju, gde su opasnosti za pesnika? Svesno mucanje, nemuštiti jezik bez šifre, simboli bez ključa, previše lični, pad u leksiku neke egzaktne discipline, prekinuti intelektualni razvoj, nedovoljna refleksivnost (ovoj poeziji je to uslov bez koga se ne može) i beskonačno umnožavanje značenja. Sitne opasnosti: deskriptivnost, narativnost, slikanje, parcijalnost.

Ne treba zaboraviti: pesnik počinje slučajnim rađanjem pesme, a završava formama koje su plod dugotrajnog, mukotrpnog, dograđivanja sistema gde je svaka slučajnost u organizaciji — isključena. Pesma nije samo konstrukcija sveta, biće za sebe, već i intelektualna kompozicija sa najživljom, jedinstvenom leksičkom i simboličkom orkestracijom.